

Björn Winberg In Memoriam

Arkeologen Björn Winberg har oväntat gått ur tiden endast 59 år gammal. Han hade då en rik yrkeskarriär bakom sig. Han föddes år 1950 och växte upp i Gunnilse utanför Göteborg, Mölndal och i Västra Frölunda. Efter studentexamen vid Burgårdsgymnasiet i Göteborg och värnplikten i Karlstad kom han snabbt i på den arkeologiska banan. Hans studier på institutionen för nordisk och jämförande fornkunskap under professor Carl-Axel Mobergs ledning hade stor betydelse för detta. Mobergs antropologiskt influerade undervisning inspirerade hans fortsatta studier och forskning.

Redan året innan han avlade fil.kand. examen, 1972, började han arbeta för Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering för den ekonomiska kartan i Jämtland. Arbetet där leddes av Klas-Göran Selinge och dennes inspirerande, systematiska och outtröttliga sökande efter stenåldersboplatser, fångstgropar, järnåldershögar och ödesbölen i det storslagna jämtländska landskapet avgjorde snabbt hans yrkesval som blev just fornminnesinventerarens under mer än tjugo år. Denna traditionsrika verksamhet befann sig då i en dynamisk utvecklingsfas som också leddes av Åke Hyenstrand, sedermera professor i arkeologi vid Stockholms universitet. Den resulterade i en stark professionalisering och forskningsorientering i bebyggelsearkeologisk riktning av inventeringsarbetet. Björn Winberg blev i Stockholm snabbt en centralfigur i kretsen av de yngre inventerarna med sin entusiasm, analytiska forskningshåg och goda pedagogiska förmåga. Han lärde under åren där upp många nya inventerare och avancerade till förste antikvarie.

Som länsansvarig platsledare ledde han revideringsinventeringen i Bohuslän som genomfördes under 1970-talets andra hälft. Då registrerades ett omfattande nytt fornlämningsmaterial i form av stenåldersboplatser, bronsåldersrösen och järnåldersgravar. Särskilt de senare fångade hans intresse och han insåg tidigt den stora forskningspotentialen i det nya källmaterialet. Det resulterade i att han snabbt formulerade ett antal nya hypoteser kring tolkningen av detta utforskade material. Hypoteser som

sedan utgjorde grunden i de omfattande analyser och spännande resultat som nu var färdiga att presenteras i en doktorsavhandling om samhällsutvecklingen i Bohuslän under järnålder och tidig medeltid där ett manus föreligger. Genom en ödets olyckliga nyck fick han inte själv möjlighet att fullborda sitt forskningsverk med titeln: Expansion och tillbakagång. Studier i Vikens bebyggelsehistoria under järnålder och tidig medeltid.

Han tjänstgjorde också vid Fornminnesavdelningens allmänna enhet och under en tid som chef för fornminnesinventeringens lokalkontor i Luleå. Björn ledde också den arbetsgrupp som tog fram en handbok för ADB-registrering av fornminnen. Han spelade också en viktig roll som kvalitetsansvarig för det påföljande digitaliseringsprojektet vid Länsstyrelsen i Göteborg.

Från början av 1990-talet fick hans yrkeskarriär en bredare kulturmiljöinriktning med tjänstgöring vid Riksantikvarieämbetets kulturmiljöavdelning och vid

kulturmiljöenheter på länsstyrelserna i Göteborg, Vänersborg och Kalmar. Genom att hans omfattande kunskaper om fornlämningar och landskap spreds inom kulturmiljövården bidrog de till nya värderingar och tolkningar. Där spelade också hans medryckande förmedlingsförmåga stor roll och blev en viktig tillgång i utvecklingen av samarbetet med andra sektorsmyndigheter som Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen. En särskilt viktig insats var regeringsuppdraget som resulterade i rapporten *Kulturmiljöer i naturreservat* och lade grunden för ett påföljande lagförslag.

Under senare år utformade han kurser åt Historiska institutionen vid Göteborgs universitet där han också framgångsrikt föreläste. Hans goda språkbehandling som kom till uttryck också i hans skriftliga arbeten hade där stor betydelse.

Björn medverkade i mitten av 1990-talet i forskningsstudien *Landskapsbruk och fornlämningar*, ett samarbets-

projekt mellan RAÄ och Arkeologiska institutionen vid Stockholms universitet. Studien är ett tidigt uttryck för den kulturarvsinriktade arkeologi som senare bidragit till en nyorientering av ämnet.

I januari 2009 inledde han en ny karriär som seniorutredare åt företaget Arkeologikum i Östersund. Därmed fick han på nytt möjlighet att ägna sig åt det han älskade mest; att söka fram landskapets alla dolda lämningar direkt på plats ute i fält.

På det personliga planet hade han begåvats med en uttalad talang för pianospel och en slagfärdig humor av bästa göteborgska märke. När nu hans bana har ändrats i förtid kommer vi som har haft förmånen att arbeta och umgås nära honom under hans rika liv länge att minnas alla stunder av glädje och inspirerande diskussioner om fornlämningarna, landskapet och livet.

Ulf Bertilsson

Förteckning över publicerade arbeten

Miljöer i kulturlandskap. En kulturhistorisk studie inom Linköpings kommun. Riksantikvarieämbetet. *Rapport D11*. 1976. (tills. med K-G Selinge, H Wigertz och H Åkerlund).

Bohuslän – ett experimentområde. *Fornvännen* 1978:2. (tills. m. U Bertilsson).

Sundsborg – ett mindre känt befästningsverk kring Svinesund. *Bohusläns Årsbok* 1979.

Tjustbygdens bronsålder. Några kommentarer kring tre kartor. *Tjustbygden* 1979.

Fornminnesinventeringen i Bohuslän. *Bohusläns Årsbok* 1979. (tills. m. U Bertilsson).

Bohusläns järnålder i perspektiv. *Bohusläns Årsbok* 1979.

Bohuslänska järnåldersgravfält – ett försök till strukturering. *Inventori in Honorem*. En vänbok till Folke Hallberg. Riksantikvarieämbetet, Stockholm 1980.

Bebyggelsehistoriska och samhällshistoriska frågor under

perioden förromersk järnålder–tidig medeltid. *Kulturhistorisk rapport 7*. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län 1981.

Miljöer att bevara. Kulturlandskapet i Linköpings kommun. Linköping 1982.

Recension av K Cullberg: Det bohusländska odlingslandskapet 1982. *Fornvännen* 1984:2.

Kring Hallebydiskussionen. *Arkeologi i Sverige* 1980. Stockholm 1983.

Recension av E Bergström: Produktion och samhällsförändring – ett västsvenskt exempel. *Folkets Historia* Nr 3 1983.

Nyinventering av fornlämningar i Älvsborgs län. *Västgöta – Dal* 1983. Älvsborgs läns museums årsbok.

Recension av M Widgren: Settlement and farming systems in the early Iron Age. *Folkets Historia* Nr 2 1984.

Fornlämningssmiljöer i Göteborgs och Bohus län. *Kulturhistorisk rapport nr 10*. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län 1984. (tills. m. U Bertilsson).

Kulturminnesvården. Inventering av naturgas och

- alternativa material – allmänna råd. *Statens Naturvårdsverk. Råd och riktlinjer* 1985:5. (tills. m. Å Hyenstrand, K-G Selinge och R Jensen).
- Revidering av Älvsborgs län 1982–1983. *Arkeologi i Sverige* 1984 (tills. m. U Bertilsson).
- Stensträngar och gravar som källmaterial vid studiet av järnålderns bebyggelse. *Bebyggelsehistorisk tidskrift* Nr 11. Stockholm 1986.
- Ett stycke kulturminnesvårdshistoria. *Gjallarhornet*. Svenska Arkeologiska Samfundet. Nr 1988.
- Fornlämningar och GIS – behov, möjligheter och strategi. *GIS i Kulturmiljövården*. Linköpingsprojektet PM 1991:4. Riksantikvarieämbetet.
- En ny fornminnesinventering – bakgrund, genomförande och reflexioner. *FYND* 2 1992.
- Handbok. Dataregistrering av fornminnesregistret*. Riksantikvarieämbetet 1993 (tills. m. Fornminnesregistrets inskrivningsgrupp).
- Bondebruk under järnålder och medeltid. Kulturminnen och kulturmiljövård. *Sveriges Nationalatlas* 1994.
- Om grafisk redovisning av fornminnesregistrets information. *Odlingslandskap och fångstmark*. En vänbok till Klas-Göran Selinge. Riksantikvarieämbetet 1994.
- Statistik över länsstyrelsernas beslut enligt kulturminneslagens andra kapitel. *För kännedom från Fornminnesavdelningen* 1995:1. Riksantikvarieämbetet.
- Kulturmiljöprogram för Älvsborgs län*. Åtgärdsdel. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1996 (tills. med arbetsgrupp).
- Kulturlandskap i omvandling. *Fornlämningar och folkminnen*. Red. G Friberg. Riksantikvarieämbetet, Stockholm 1997.
- Kulturmiljöer i naturreservat*. En utredning om deras omfattning, vård och framtid. Riksantikvarieämbetet, Stockholm 1997.
- Skogen är full av okända fornlämningar. Projektet Skog & Historia i Västra Götaland. *Bygd och natur*. Tidskrift för hembygdsvård. Nr 5 1999.
- Rösen och rösebyggare längs Smålandskusten. *Smålandskustens skärgård. Meddelanden från Kalmar läns hembygdsförbund och Stiftelsen Kalmar läns museum*. Kalmar 2003.

I manuskript:

- Expansion och tillbakagång. Studier i Vikens bebyggelsehistoria under järnålder och tidig medeltid. (manuskript till doktorsavhandling) 2009.

